

XALQARO VA MILLIY TAJRIBADA NIKOH SHARTNOMASINING OILA BARQARORLIGIDAGI O'RNI

Ravshanov Anvar Odiljonovich

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universitetining
Ijtimoiy fanlar fakulteti "Yurisprudensiya: biznes huquqi" yo'nalishi 4-kurs talabasi*
anvarodiljonovich@gmail.com

(94) 480-53-52

Suyunova Rushana Toxirovna

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universitetining
Ijtimoiy fanlar fakulteti "Yurisprudensiya: biznes huquqi" yo'nalishi 4-kurs talabasi*
rushana296@gmail.com

(91) 019-73-23

Annotatsiya: Ushbu maqolada nikoh shartnomasi institutining zamonaviy oila munosabatlaridagi o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqot davomida dunyodagi ajrashishlar va nikoh shartnomalarini tuzishga oid dinamikaga tayanib, Hindiston, AQSH va Yevropa davlatlari tajribasini O'zbekiston milliy qonunchiligi bilan qiyoslangan. Maqolada nikoh shartnomasi nafaqat mulkiy nizolarni hal qilish, balki uning oilada iqtisodiy xavfsizlik va moliyaviy shaffoflikni ta'minlashdagi foydali jihatlari ochib berilgan. Shuningdek, jamiyatda ushbu hujjatga nisbatan shakllangan turli xildagi qarashlar hamda uning oila barqarorligiga ta'siri bayon etilgan.

Kalit so'zlar: nikoh shartnomasi, Oila kodeksi, mulkiy huquqlar, ajrashish statistikasi, xalqaro tajriba, ijtimoiy himoya, moliyaviy shaffoflik.

РОЛЬ БРАЧНОГО ДОГОВОРА В ОБЕСПЕЧЕНИИ СТАБИЛЬНОСТИ СЕМЬИ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ И НАЦИОНАЛЬНЫЙ ОПЫТ

Аннотация: В данной статье анализируется роль и значение института брачного договора в современных семейных отношениях. В ходе исследования, на основе динамики разводов и заключения брачных договоров в мире, опыт Индии, США и европейских стран сравнивался с национальным законодательством Узбекистана. В статье раскрываются полезные аспекты брачного договора не только в разрешении имущественных споров, но и в обеспечении экономической безопасности и финансовой прозрачности в семье. Также описываются различные взгляды, сформировавшиеся в обществе на этот документ и его влияние на стабильность семьи.

Ключевые слова: брачный договор, Семейный кодекс, имущественные права, статистика разводов, международный опыт, социальная защита, финансовая прозрачность.

THE ROLE OF THE MARRIAGE CONTRACT IN FAMILY STABILITY IN INTERNATIONAL AND NATIONAL EXPERIENCE

Annotation: *This article analyzes the role and significance of the institution of a marriage contract in modern family relations. During the study, based on the dynamics of divorces and the conclusion of marriage contracts in the world, the experience of India, the USA and European countries was compared with the national legislation of Uzbekistan. The article reveals the useful aspects of a marriage contract not only in resolving property disputes, but also in ensuring economic security and financial transparency in the family. It also describes the different views formed in society regarding this document and its impact on family stability.*

Keywords: *marriage contract, Family Code, property rights, divorce statistics, international experience, social protection, financial transparency.*

Insoniyat tarixining har bir bosqichida oila jamiyatning eng muhim bo'g'ini deb hisoblangan. Ammo XXI asrda oilaviy munosabatlar borasida yangicha talqindagi huquqiy madaniyat olib kirildi. Hozirgi kunda dunyo miqyosida nikoh shartnomasi institutini nafaqat ma'naviy, balki huquqiy asosda mustahkamlashga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Nikoh shartnomasi ko'p yillar davomida G'arb jamiyatining ajralmas qismi bo'lib kelgan bo'lsa, bugun O'zbekiston huquqiy maydonida ham o'z o'rnini topmoqda.

Dunyoning turli burchaklarida nikoh shartnomasiga turlicha qarashlar mavjud: ba'zi madaniyatlar bunga ishonchsizlik belgisi deb qarasa, boshqalar bu mas'uliyat va kelajakni rejalashtirishning eng oliy ko'rinishi deb hisoblaydi. Ushbu huquqiy hujjat har bir davlat qonunchiligida turlicha aks etgan. Janubiy Afrikada tomonlar mulk jamoasidan tashqarida turmush qurish uchun nikohdan avval notarius ishtirokida antenuptial shartnoma imzolashi lozim. Ushbu shartnoma imzolangan kundan boshlab uch oy ichida tegishli idorada ro'yxatdan o'tkazilishi kerak. Jamiyatdan tashqarida turmush quradigan tomonlar hisoblash tizimini qo'llagan holda yoki hisoblash tizimini qo'llamasdan turmush qurish imkoniyatiga ega bo'ladi. Agar nikohlanuvchi tomonlar hisob-kitobsiz turmush qursalar, ularning tegishli mulklari har doim alohida bo'lib qoladi. Aksincha, hisob-kitob arizasi bilan turmush qursalar, er-xotinning tegishli mulklari nikoh muddati davomida alohida bo'lib qoladi. Ya'ni nikoh bekor qilingandan so'ng kamroq hisoblangan taraf ularning hisoblangan qiymatlari orasidagi farqning yarmi uchun kattaroq hisoblangan tarafga qarshi da'vo qiladi.

Hindistonda nikohdan oldin tuziladigan shartnomalar juda kam uchraydi. Hindiston shartnomasi to'g'risidagi qonunga ko'ra, tomonlar shartnomalarni ixtiyoriy ravishda tuzga bo'lsalar, shartnomalar shartnoma sifatida ko'rib chiqilishi kerak. Biroq, ular axloqsiz yoki davlat siyosatiga qarshi bo'lsa, shartnoma bekor qilinishi mumkin. Fransiya, Belgiya, Gollandiya, Germaniya, Polsha, Shveytsariya, Shvetsiya va Finlyandiya kabi bir qator Yevropa mamlakatlarida nikoh shartnomalari haqiqiy deb

tan olingan. Fransiya, Gollandiya, Belgiya hamda Germaniyada nikohdan oldingi shartnomalar notarius ishtirokida amalga oshirilishi kerak. Ukraina qonunchiligiga binoan, nikohlanuvchilar ularning mulkiy munosabatlarini qonunda nazarda tutilgan tarzda hal qilishni xohlasalar nikoh shartnomasini tuzishlari mumkin. Nikoh tuzishdan oldin nikohdan oldingi shartnomani tuzmoqchi bo'lgan voyaga yetmagan shaxs otanasi yoki vasiyning notarius tomonidan tasdiqlangan imzolangan roziligi asosida tuzishi mumkin. Nikoh shartnomasi mazmuniga ko'ra, er-xotinlar o'rtasidagi mulkiy munosabatlarni tartibga soladi hamda ularning mulkiy huquq va majburiyatlarini belgilaydi. Er-xotinning shaxsiy munosabatlari, shuningdek, ularning farzandlari bilan bo'lgan munosabatlari nikoh shartnomasi bilan tartibga solinmaydi.

Amerika qo'shma Shtatlarida nikohdan oldingi shartnomalar barcha shtatda va Kolumbiya okrugida tan olinadi va ular shtat va federal qonun talablariga muvofiq holda amalga oshiriladi. So'nggi yillarda, xususan, [ming](#) yillik juftliklar orasida qo'shma Shtatlarda nikoh shartnomalariga nisbatan talab ortdi. Qo'shma Shtatlarning aksariyat yurisdiksiyalarida nikohdan oldingi kelishuv uchun beshta element talab qilinadi:

1. Shartnoma yozma shaklda bo'lishi kerak (og'zaki prenuplar odatda bajarilmaydi);
2. Ixtiyoriy ravishda bajarilishi kerak;
3. Ijro paytida to'liq va/yoki adolatli oshkor qilish;
4. Shartnoma vijdotsiz [bo'lolmaydi](#);
5. U ikkala taraf tomonidan (ularning advokatlari emas) bajarilishi va ko'pincha notarial tasdiqlanishi va/yoki guvoh bo'lishi kerak.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, xalqaro tajribada nikoh shartnomasi oilaviy munosabatlarning moddiy asosi sifatida uzoq yillik muvaffaqiyatli tarixga ega. Milliy qonunchiligimizda esa u nafaqat mulkiy munosabatlarni tartibga soladi, balki oila barqarorligini ta'minlovchi profilaktik hujjat vazifasini o'taydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mulkiy masalalarning oldindan huquqiy tartibga solinishi er va xotin o'rtasidagi ishonchni mustahkamlaydi hamda inqirozli vaziyatlarda nizolarning keskinlashuviga olib kelmaydi. Jamiyatda ushbu institutga nisbatan "ishonchsizlik ramzi" degan qarashni o'zgartirish va huquqiy madaniyatni yuksaltirish barqaror va nizosiz oilalar sonini oshirishning muhim omillaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Otaxo'jayev F.M., Yuldasheva Sh.R. "Oila huquqi". Darslik. T.: "Cho'lpon nomidagi NMIU". 2013-yil. 99-bet.
2. Mualliflar jamoasi. O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, prof. O.I.Oqyulovning umumiy tahriri ostida. "Oila huquqi". Darslik. T.: TDYU nashriyoti, 2017-yil.

3. Topildiyev B.R., Imomniyozov D.B., Musayev Q. “Oila huquqi (savol-javoblar, kazuslar to‘plami)”. O‘quv qo‘llanma. T.: TDYU nashriyoti. 2025-yil. 51-52-betlar.
4. O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-1122222>
5. <https://aniq.uz/uz/yangiliklar/nikoh-shartnomasi-haqida>
6. <https://info.islom.uz/yangiliklar/item/2142-saudiya-arabistonida-ajralish.html>